

AMERİKAN MUHAFAZAKÂRLIĞI VE DIŞ POLİTİKA

AMERICAN CONSERVATISM AND FOREIGN POLICY

NECATİ ANAZ*

ABSTRACT

This Article will study American conservatism and its place in US foreign policy. Though American conservatism is not sharply distinguished from the conservatism experienced by different nations; it has been the center of attention due to its role as the dynamo of the redesigned global geopolitics since US has taken its current place particularly in global balance of power. Though the place and weight of conservatism in foreign policy changes now and again, along with the changing leadership, conservative guidance in US foreign policy generally coincides with the eras where real politics is in practice. Therefore, given the quandary of idealism and realism, this study largely aims at analyzing the strategic realities and indirect political experiences where international institutions are put into action.

Keywords: American Conservatism, US Foreign Policy, Neo-con Foreign Policy, Idealism/ Realism, American Exceptionalism.

ÖZ

Bu makalede Amerikan muhafazakârlığı ve onun Amerikan dış politikasındaki yeri irdelenecektir. Amerikan muhafazakârlığı farklı ulusların tecrübe ettiği muhafazakârlıktan keskin uçlarla ayrılmassa da dünya siyasetindeki yeri ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin küresel güç dengesindeki yerini almasıyla birlikte, yeniden şekillenen küresel jeopolitiğin dinamosu olması hasebiyle bu makalenin ilgi odağı olmuştur. Zaman zaman değişen liderlikle beraber muhafazakârlığın dış politikadaki yeri ve ağırlığı değişse de genel hatlarıyla reel politiğin devrede olduğu dönemler Amerikan dış politikasında muhafazakâr yönlendirmelerin ağırlıkta olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla bu çalışma daha çok idealizm ve realizm arasındaki gelişmelerle beraber jeopolitik zorunlulukların şekillendirdiği stratejik gerçeklikler ve uluslararası kurumların devreye sokulduğu daha dolaylı (indirect) siyaset tarzı tecrübelerini de incelemeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Amerikan Muhafazakârlığı, ABD Dış Politikası, Neo-kon Dış Politika, İdealizm/Realizm, Amerikan İstisnacılığı.

* İstanbul Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü.

Giriş

Amerikan dış politikası Donald Trump'ın başkan olmasıyla yeni bir evreye girmiştir. Trump sadece Kanun Hükmünde Kararname'leri ile ülke yönetiminde Obama'dan kalan bürokrasiyi bypass etmemiş aynı zamanda da seçilme sürecinde ve başkanlığı boyunca şu ana kadar GOP'un (Büyük Eski Parti) arkasında sıkıca durduğu birkaç Cumhuriyetçi başkandan birisi olmuştur. Aslında hiçbir devlet tecrübesine sahip olmayan Trump'ın Cumhuriyetçiler tarafından eşine az rastlanır siyasal desteklerinin arkasında eski başkan Barack Obama'nın uluslararası kurumları merkeze alan ve izolasyoncu bir dış politika izlemesinden kaynaklanmaktadır¹. Amerikan seçmenleri için Demokratların adayı Hilary Clinton Obama'nın seçilmesindeki 'değişim' dinamosunun tam tersine yani Obamaizm'in dış politikada devamı anlamına gelmesi Trump için gösterilen siyasal teveccühü açıklar nitelikteydi. Bu minvalde asıl değişimi ve yeniden büyük Amerika'nın inşası için doğru aday ve siyasetçi olarak Trump seçmenlerin karşısına çıkıyordu. Bu, Amerikan dış politikasında (neo) muhafazakârlığın George Walker Bush'tan sonra yeniden sahneye çıkması anlamına da gelmekteydi. Zaten yeni başkan Donald Trump'ın kabinesine de baktığımızda başkanın nasıl bir dış siyaset izleyeceği az çok kestirilebilmektedir. Bu çerçevede bu makalede Amerikan muhafazakârlığı ve onun Amerikan dış siyasetindeki yeri irdelenecek ve bir dönem muhafazakârlık öldü (Tanenhaus, 2010) denilen tartışmaların aslında tüm söylemselliği ve eylemselliğiyle beraber Amerikan siyasal ve sosyal çevresinden hiç gitmediği başlıklar halinde incelenmeye çalışılacaktır. Muhafazakârlığın her boyutuyla incelenmesi mümkün olmadığından bu yazı genel hatlarıyla muhafazakârlığın geleneksel duruşları, ABD dış politikasındaki etkinliği ve onun Amerikan toplumundaki istisnallığı ele alınacaktır. Bu yanıla bu makale konu için belki de sadece bir giriştir.

Amerikan Muhafazakârlığı

Amerikan muhafazakârlığı² değer üzerine inşa edilmiş ve yayılmacı bir karakteri olan bir yaklaşımdır (Bilbeam, 2003). İlk kullanımında aslında 'liberal olmayan' anlamı taşısa da 'bireysel özgürlükler, serbest piyasa ekonomisi ve

1 Burada not etmemiz gereken bir husus da ABD'nin dış siyasetinde uluslararası kurumların öncelik kazanması sadece Başkan Obama dönemine has bir durum değildir. Makalenin tümünden de anlaşılacağı üzere ABD dış politikasında dönem dönem uluslararası kurumların öne çıktığı olmuştur ve bu durum bir ABD siyaset tarzı olarak literatürde yerini almıştır.

2 Her ne kadar başlığımız Amerikan muhafazakârlığını irdelemeye dönük olsa da muhafazakârlığın genel tanımı ve dünya üzerinde görülen pek çok pratiğinden de anlaşılacağı üzere Amerikan muhafazakârlığı ile farklı ulusların muhafazakârlığı arasında büyük benzerlikler vardır. Belki de en fark edilir nüans

güçlü bir milli savunma' üzerine inşa edilmiş söylemler ve eylemler bütünü ifade etmektedir (Mudde, 2010). Avrupa göçmenleriyle ilk anlamını bulan muhafazakârlık serbest piyasa ve minimize edilmiş devlet kavramları içerisinde yeni coğrafyada yaygınlaşmaya başlamıştır. Kavramı farklı boyutlarıyla ve tarihsel gelişimi üzerinden yeniden değerlendirdiğimizde muhafazakârlık ile dinsel öğreti ve uygulamalarının bu kavramı anlamada önemli bir yer kapladığı görülecektir. Daha sonra geniş bir izahını yapacağımız Neokonservatizm özellikle bu bağlamda Amerikan muhafazakârlığını anlamada ve buna bağlı olarak Amerikan dış politikasını değerlendirmede bize yol gösterici olacaktır. Değerler üzerine inşa edilen muhafazakârlığın özellikle 'aile ve kilisenin' toplumun ve siyasetin şekillenmesinde önemli bir yere sahip olduğunu görmekteyiz. Hatta minimize edilen devlet aygıtı aile ve kilise lehine korumacı ve teşvik edici olması önemsenen ve desteklenir bir siyaset olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir diğer hususta muhafazakârlığın karşımıza 'anti-komünizm' olarak çıkmasıdır³. Özellikle Amerikan konseptinde küresel düzeyde komünizmle mücadele benzer şekilde domestik düzlemde de komünizmle agresif mücadeleyi zorunlu kılmaktaydı. Joseph McCarthy ve Richard Nixon tarafından şiddetle uygulanan ve Amerikan Olmayan Aktiviteler Hakkında Meclis Komisyonu (the House Committee on Un-American Activities) ile sistematize haline getirilen komünizmle mücadele Amerikan muhafazakârlığının en temel yaklaşımlarından birisi haline gelecektir. Cas Mudde'ye göre ayrıca izaha muhtaç 'paleokonservatizm' Amerikan muhafazakârlığını anlamada önem kazanmaktadır (Mudde, 2010). Özellikle etkili sivil toplum kuruluşlarından The American Conservative ve Rockfort Institute gibi düşünce kuruluşlarıyla özdeşleştirilen paleomuhafazakârlığı şu ana kadar tasvir edilen ve dış dünya ile en çok irtibatı olan bir yaklaşımdır.

Geleneksel muhafazakârlar insan doğasının karmaşık bir yapıda belirsizliklerle dolu olduğunu ve genel olarak da gayri ahlaki yönünün ağır bastığını ifade etmektedir (Baker & losco, 2012, s. 141). Bu nedenle de muhafazakârlar 'değişim' hakkında oldukça şüphecidirler. Onların şüpheliği muhafazakârları aile, kilise ve geleneksel değerlerin insanın aşırılıklarını törpüleyen ve şekillendiren vazgeçilmez unsurlar olarak görürlerini sağlar. Her ne kadar

ABD'nin muhafazakârlığını bir dünya siyasetine başarıyla yansıtabilmesi ve dünya jeopolitiğinin şekillenmesinde ana damar şekillendirici siyasetinin başında tutabilmesinde yatmaktadır.

3 Muhafazakârlık aslında birçok ortak noktasyyla beynelmil bir tanımlamadır. Sadece Amerikan coğrafyasına has bir husus ve tanımlama değildir. Bu konuda Muhafazakâr Düşünce Dergisi'nin 40. Sayısında yayımlanan "Muhafazakâr Düşüncede Yönetim Anlayışı: 18. yy.'dan 20.yy.'ın Başlarına" isimli ve Hakan Köni ve Ensar Nişancı tarafından kaleme alınan makaleye bakılabilir.

çıkış noktası klasik liberal yaklaşımlar , market ekonomisini savunan ve ticarette minimize edilmiş devleti kabul etmiş olsa da geleneksel organların ve değerlerin korunması hususunda oldukça müdahaleci bir devlet öngörürler. Başka bir ifadeyle muhafazakârlar, geleneksel kurumların devamından yanadır ve toplumu şekillendirici değerlerin muhafazasında taraf tutarlar. Altı çizilen husus insan yapısının tamamen serbest bırakılması durumunda ahlaken bozulmaya uğrayacağı ve bunun sonuçlarının toplumlar için kaçınılmaz yıkıcı olacağı kanaatidir. Dolayısıyla geleneksel kurumların radikal değişikliğe uğraması hiçbir zaman tasvip edilmeyen bir husustur ve kaçınılmaz gereken bir durumdur. Devlet bu konuda oldukça müdahaleci olmalı ve değerlere dayalı siyasal ve kurumsal müdahaleler toplum lehine ve kamu yararına yapılmalıdır. Bu hiç kuşkusuz minimal devlet isteyen bir yaklaşım için oldukça paradoksal kaçmaktadır.

Amerikan muhafazakârlığı temelinde yukarıda da bahsettiğimiz üzere ‘desire to conserve’ (muhafaza arzusu) yatmaktadır. Bu kurumsal yapının muhafazasından Amerikan toplumunu içinden çıktığı Avrupa toplumundan ve kaynaşması mümkün olmayan yerlilerin yaşam şekillerinden ayırt eden tüm yazılı olmayan hususlara kadar devam eder. Amerikan muhafazakârlığı bağımsızlıkla başlayan, daha sonra koca bir kara parçasında, engin ovalarda yayılan ve yerleşen ‘işlerin Amerikanca görülmesi’ şeklinde tercüme edilen yaşam ve üretim tarzının korunmasını da kapsar. Bu Amerikan liberalizmine, üretim tarzına ve tüketim kültürüne ‘Amerikan rüyası’ şeklinde yansıyan nevi şahsına münhasır yaşam tarzından başkası değildir. Birkaç yüzyıldır devam eden bu gelenek, Amerikan muhafazakârlığının da temelini oluşturur.

Bunun ötesinde Amerikan muhafazakârlığı hiyerarşi ve otorite üzerine kurulu topyekûn bir bakış açısını da içermektedir. Amerikan muhafazakârlığı toplumun organik yapısına vurgu yaparak toplumun tüm katmanlarının ve toplumu bireyden üstün tutan yönlerinin tabiatın doğal gelişiminin bir sonucu olarak görmekte ve bu gelişimi ayrıca zorunlu da bulmaktadır. Bu bağlamda toplumu oluşturan katmanlar arasındaki ölçülür rol dağılımı ve sorumluluk zorunlu olarak hiyerarşiyi de doğuracağı için bu yapı doğal olanın günlük yaşama yansımaları olarak görülür. Başka bir deyişle ebeveynin çocuklar üzerinde kurduğu otorite doğal ve bir zorunluluk olarak kabul edilir. İşçi ve işveren arasında inşa edilen mesleki hiyerarşi de benzer bir şekilde toplumsala uygun olarak değerlendirilir. Bu hiyerarşik ama eşitlikçi olmayan yapının toplumda bir iç çatışmaya ve huzursuzluğa neden olacağı öngörülür. Çünkü toplumun müşterek yükümlülükler ve karşılıklı

sorumluluklar düzleminde birbirlerine bağlandıkları varsayılır. Amerikan muhafazakârlığı bu nedenle birinin yaşamdaki statüsünü genel olarak şansa ve kazara gelen doğuma bağlar ancak bu bayındır ve öncelikli kişinin daha az şanslılar karşısındaki sorumluluklarını ortadan kaldırmadığını söyler (Heywood, 2013, s. 35).

Hiyerarşi ve otoriteye bağlı olarak Amerikan muhafazakârlığı ‘liderliği’ ve ‘doğal aristokrasiyi’ de önemser ve toplumun riskler düzeninden daha sürdürülebilir bir standarda kavuşması için de zorunlu görür. Ebeveynin çocuklar üzerindeki otoritesi ve liderliği gibi bu liderlik ve doğallık aristokrasi yukarıdan aşağıya intikal eden ve daha az tecrübeli, bilgili ve eğitilmiş bireyler adına hareket eden bir zorunlu durum olarak görülür. Liderlik ve doğallık aristokrasi kitlelere kim olduklarına ve kendilerinden beklenilene dair bir fikir verirken sorumluluklar ve ödevler üzerinden kenetlenen bir organizmanın da temelini atar. Ancak bu sorumluluklar ve ödevler özgürlüklerle birlikte at başı gider. Biri diğerinden geri kalan bir durum değildir (Heywood, 2013).

Amerikan muhafazakârlığı mülkiyet haklarını insanların ekonomik güvenceleri olması nedeniyle vazgeçilmez bulurken mülkiyet sahibi olmanın onları devletten bağımsız kılacağını düşünürler ve mülkiyet hakkının korunması gereken en temel ilkelerden birisi olarak kabul ederler. Amerikan muhafazakârlığı toplumu sahip olduğu üzerinden değerlendirir ve bu sahiplik kişilere belli ödevler yüklerken onlara bazı haklar da vermektedir. Bu yüzdendir ki Amerikan sosyal hayatında ‘benim arabam’, ‘benim evim’, ‘benim berberim’, ‘benim senatörüm’ gibi mülkiyet zamirinin kullanımı çok sık görülmektedir. Bu durumda toplumsal olarak bireye ait olanın ontolojik farklılıklarıyla beraber kutsandığı bir korumacılık durumu Amerikan muhafazakârlığının olmazsa olmazlarından. Bu minvalde mülkiyet hakkını bireyden alıp topluma veya toplumdan devşirip bireye dağıtan yönetim tarzı istenilmeyen bir yaklaşımdır.

Birçok farklı versiyonu olmasına rağmen Amerikan muhafazakârlığını kutsal referanslara dayandırmadan okumak neredeyse imkansız olacaktır. Gerek siyasal gerekse toplumsal hayatta dini referansların şekillendirici vazife üstlenmesi ve bu referans kaynağının Amerikan hayat tarzını diğer hayat tarzlarından ayıran bir unsur olarak karşımıza çıkması Amerikan muhafazakârlığı için bir zorunluluk olmuştur. Bu dini referans kaynağı da hiç şüphesiz Judeo-Hıristiyan gelenekten beslenen bir yapı olarak nam salmıştır. Özellikle sosyal muhafazakârların başını çektiği kamusal alanlarda dinin şekillendirici yönü, toplumsal ve siyasal ilişkileri tanzim görevi savunulması

gereken en önemli unsurlardan biri olmaktadır. Özellikle Soğuk Savaş döneminde ağırlığını daha da iyi hissettiren, dinsel söylemleri ağır basan muhafazakârlık Amerikan başkanlarının ve özellikle de sağ siyasetin komünizmle mücadelede başvurdukları ana damar söylem olarak karşımıza çıkmaktadır (McCracken, 2003). Kısaca Amerikan Yahudiliğini ve İsrail devletinin varlığını kendi varlığına eş değer tutan bu Hıristiyan-Mesihanik muhafazakârlık günümüze kadar süren muhafazakârlık söylemlerinin en güçlülerinden birisi halini almıştır. Ahlaki konuların ve toplumsala dair meselelerin ana referans kaynağını teşkil eden bu Judeo-Hıristiyan gelenek sağ siyaseti şekillendirirken onunla birlikte daha sonra tekrar altını çizeceğimiz Amerikan dış siyasetinin de dinamolarından birisi olmuştur. Bu gelenek devlet okullarında ‘yaratılış’ felsefesinin okutulmasını ve okullarda açıkça dualar edilmesini zorunlu kılmaya dönük büyük mücadeleler de vermiştir. Ayrıca her iki yılda halkın muhatap olduğu seçimlerde ana gündem maddelerinden birisi olarak ‘aynı cinsle evlilik’ ve ‘çocuk aldırma’ gibi konuların öne çıkmasını sağlayan organize siyaset olarak yine Amerikan muhafazakârlığı karşımıza çıkmaktadır (Parker & Blum, 2014).

Amerikan muhafazakârlığı ile Cumhuriyetçi siyasal geleneğin ayrılmaz evliliği aslında Kuzey Amerika’da birliğin sağlandığı yıllara kadar gider. Ancak muhafazakârlığın coğrafyaya yayılması ve kemikleşmesi daha sonraları kendini gösteren bir durumdur. Elbette içerisinde oldukça fazla detay ve farklılıkların olduğu muhafazakârlık haritası kendini ‘kırmızı’ ve ‘mavi’ renklerin kapladığı demografik şekillerde daha iyi gösterir. Genel olarak Güney kesimler, Büyük Düzlekler, Rocky Dağları etrafındaki eyaletler ve Alaska’yı içine alan kesimler muhafazakâr siyasetin kendisini kırmızı renkte ortaya çıkardığı yerler olarak zihinlere kazınmıştır artık. Ayrıca metropollerin kıyı ve kırsalında da beyazların ağırlıkta olduğu coğrafyalar muhafazakâr siyasetin ve hayat tarzının en yoğun görüldüğü alanlardır. Russell Kirk’ün tasnif ettiği geleneksel Amerikan değerlerinin en muhafazakâr halini gördüğümüz coğrafya yukarıda ifade edilen bölgelerde gün yüzüne çıkar (Birzer, 2015). Genelde beyazlardan müteşekkil bu seçmen kitlesi aynı zamanda mevcut Başkanı Donald Trump’ın da Oval Ofis’e yerleşmesini desteklemektedir.

Amerikan Dış Politikası

Amerikan dış politikasının ülkenin diğer devletlerle girdiği dış siyaset gelenekleri üzerinden okunan ve genelde de dünya siyasetinde kırılma dönemlerindeki rolü dolayısıyla önemsenen bir yapısı vardır. ‘American way’

(bir işin Amerikanca yapımı) olarak da bilinen dış siyaset gelenekleri uzmanlar tarafından genellikle Amerikan liderliği ve onların dünya siyasetinde üstlendiği roller üzerinden sınıflandırılır. Örneğin Wilsonculuk, Başkan Woodrow Wilson tarafından başlatılan ve benzer bir dış politika izleyen başkanların dış siyasetini tarif etmek için kullanılan bir kavramdır. Russell Walter Mead Amerikan dış politikasını dört önemli Amerikan liderinin izlediği dış siyaset üzerinden sınıflandırır. Ona göre bunlar Hamiltonizm, Jeffersonizm, Jacksonizm ve Wilsonizm'dir (Mead, 2002) (O'Connor, 2009). Daha farklı boyutlarıyla (izolasyonist/uluslararası) ve ideolojik (idealizm/realizm) kavramsallaştırmasıyla değerlendirilen Amerikan dış politikası bu çalışmada sınırları belli kesin kavramların kullanımından ziyade Mead'ın değerlendirmeleri üzerinden yapılacaktır. Bir dönem olmadığı iddia edilen Amerikan dış politikasının son yüzyılda dünya siyasetini şekillendiren bir noktaya gelmesi hususunda ABD'nin hem coğrafi hem de tarihsel koşullarının dikkate alınması gerektiği soru götürmez bir gerçektir. Mead da bu minvalde ABD'nin dünya siyasetine yaklaşımını anlamak için şu hususların altının çizilmesi gerektiğini ifade etmektedir. Bunlar ABD anayasası, Kongre'nin etkisi, bölgeselcilik anlayışı, misyoner geleneğinin rolü, Amerikan feminizminin etkisi, Amerikan demokrasisi ve milliyetçiliğidir. Tüm bu unsurlar bize bir geleneğin domine ettiği bir dünya siyasetinden ziyade birbirleriyle yarışan bakış açılarının etkisinde bir dış siyaset tablosu çizmektedir.

Amerikan dış siyaseti hiç kuşkusuz onun coğrafyasının şekillendirdiği bir siyaset tarzı olmasından bağımsız düşünülemeyecektir. Belki de 11 Eylül terör saldırısına kadar kalbinin en orta yerinden hiç vurulmamış bir devletin küresel siyasetinden bahsederken coğrafyayı es geçmek olamazdı. Yenidünyanın savunmasız topraklarında güçlü bir devlet kuran Avrupa göçmenleri bir yandan iç birliğini tamamlarken diğer yandan da koca kıtayı nasıl yöneteceklerine dair fazlaca zaman bulabilmekteydiler. Bu coğrafi ayrıcalık ve tarihsel fırsat çok az ulusa kısmet olacak türden olacaktır. Üç tarafı okyanuslarla çevrili ve etrafında kendisine meydan okuyacak herhangi bir güçlü devletin bulunmadığı bir Amerika dünyasından bahsedilmektedir. Bu içe dönük yapı ABD'nin dış dünyaya kendisini kapatan bir devlet siyaseti izlediği anlamına gelmemeli elbette. Hatta Robert Kagan'a göre ABD en başından beri dışa dönük bir tavır sergilemiş ve emperyalist duruşundan hiç ödün vermemiştir (Kagan, 2008). Bazı düşünürler tarafından ABD'nin Avrupa'dan coğrafi olarak uzakta olmasını ABD'nin izolasyoncu bir dış siyaset izlemesine neden olmuştur argümanına karşılık bu durumun sadece ABD için bir avantaj olarak kullanıldığı ve aslında ABD'nin yayılcı ve 'tek taraflı' dış

politikadan hiç vazgeçmediği şeklinde değerlendirilmiştir (Pickering & Crocker, 2008).

Mead'ın ABD dış politika geleneği için tartıştığı dört tarzı siyaset üzerinde duracak olursak aynı zamanda 11 Eylül sonrası dünya jeopolitiğini anlama noktasında da bu değerlendirmeler meramımızın anlaşılmasında kolaylık sağlayacaktır. Bu dört gelenekten birisi Hamiltonizm'dir. Mead'a göre Hamiltonizm, sağlıklı Amerikan girişimciliğinin hem ülke genelinde hem de yurtdışında promosyonun yapıldığı bir siyaset tarzını kapsar. ABD'nin ilk Hazine Bakanı ve George Washington'un danışmanlarından olan Alexander Hamilton'ın küresel büyüme ve deniz ötesi ticareti önceleyen siyasetinden ismini alan bu yaklaşım daha sonra gelen siyaset adamlarını etkilediği gibi Amerikan dış siyasetinde Tanrı ve altının birbirine denk tutulduğu bir dünya politikasıdır. Kolonyal dönemden kalan (ya da miras) bu yaklaşım küresel rekabet üstünlüğünü, gücü ve nüfus etme kapasitesini de beraberinde getirecektir. Hamilton devletlerarası ticari ilişkileri diğer konulardan öne çıkartan yapısıyla farklılık arz eder.

Amerikan başkanlarından en etkin ve özel hayatıyla kamu hayatı birbirine en uzak figürlerden birisi olan Thomas Jefferson'ın ismiyle sınıflandırılan ikinci yaklaşım savaş yapmaksızın genişleme yanlısı dış politikayı temsil etmektedir. Louisiana'nın savaş yapılmadan satın alınmasını sağlayan Jefferson kurulan cumhuriyetin hayatta kalabilmesi için küçük kalmasını savunanlardan ayrı düşünmekteydi. Onun diplomasisi 'savaşı zafer' üzere bina edilmiş ve Avrupa ile ticari ilişkilerin geliştirilmesini öncelikli bulan bir tarzdaydı (Tucker & Hendrickson, 1990). Endüstriyel büyümeyi tarımsal gelişmenin önüne koyan Jefferson deniz ticaretinde İngiltere karşıtı yaptırımlarıyla bilinmektedir. Bir taraftan özgürlükler ve demokrasi vurgusu yaparken diğer taraftan sahip olduğu çiftliklerde çokça köle çalıştırması Jefferson ve onun yaklaşımını ilk Amerikan pragmatist muhafazakârlığın örneklerinden sayılmasına neden olmuştur.

Jeffersonizm ile birçok ortak yönü olan Jacksonizm Amerikan değerlerinin istisnalığını ve bu değerlerin yeni nesillere aktarılması uğrunda maliyeti ne olursa olsun mücadele edilmesini savunan bir dış politika yaklaşımıdır. Amerikanist ve onun ürettiği kültür ve siyasal miras ABD için değer biçilemez bir hazine ve bu hazinenin muhafaza edilmesi, savunulması ve gelecek nesillere aktarılması ABD başkanı Andrew Jackson'da toplanmış ve kendinden sonra gelen başkanlar için de ilham kaynağı olmuştur. Jacksonizm bu nedenle Amerikan değerlerinin korunması için gerekirse her türlü

çarpışmayı göze almakta ancak bunun haricinde genişlemeci bir siyaseti uygun bulmamaktadır. Bu nedenle Jacksonizm bir tarafıyla da içedönük bir Amerikanist taraftardır.

Mead'ın dördüncü geleneksel Amerikan siyaseti sınıflaması Wilsonizm'dir. Adını yirminci yüzyılın ilk başkanları Woodrow Wilson'dan alan bu yaklaşım Amerika'nın geleneksel değerlerini yaymada ve onu bir dış politika aracı olarak kullanmada bir sorun görmez. Wilsonizm bir anlamda misyonervari bir dış politika taraftardır. Özgürlük ve demokrasinin yayılmasında öncülük eder. Bunu bir misyoner edasında ve kutsallığında yapmaktan geri durmaz. Wilson konu dış politika olduğunda şuna inanmaktadır: 'demokratik uluslar monarşi ve tiranlıklarla karşılaştırıldığında daha iyi dostluklar ve ilişkiler kurar' (O'Connor, 2009, s. 10). Wilsonizm bir adım daha öteye giderek özgürlük ve demokrasinin evrensel değerler olduğunu ve bunun ABD üzerinden dünyaya -gerekirse zorla- ihraç edilmesinde bir beis görmez. Bu yönüyle Reagan ve Bush yönetimleri de Wilsonizm'in aşırıcıları olarak bilinir. Ancak burada altını çizmemiz gereken bir husus vardır ki o da sadece Amerikan istisnası olabilecek demokrasi ve özgürlüklerin savaş ve/veya rejim değişiklikleriyle dünyaya empoze edilmesi ve bir dış politika enstrümanı olarak genel kabul görmesidir. Bu ikiyüzlü dış politika siyaseti belki de en çok demokratik değerlere sahip ülkelerde, özelde de ABD'de görülmektedir.

Amerika'nın neo-muhafazakâr iktidarları dönemlerine baktığımızda daha yakından göreceğimiz gibi ABD siyasetçileri Amerikan siyasal kültürü ile hümanist değerler arasında ontolojik bağ kurmakta hatta ikisini birbirinin yerine geçecek şekilde kullanabilmektedir. Bu ontolojik pozisyon ABD'ye insanlık adına evrensel değerlerin tanzimi ve tamiri için ona özel hak vermektedir. Bu da pratikte reel politik ve jeopolitik pragmatizm ile ifade edilecek iken misyon verilmiş dış politika yaklaşımı üzerinden açıklanmaktadır. Bu bağlamda Amerikan dış politikası aslında idealizm ile realizm arasında gidip gelmekte ve jeopolitik çıkarların öne çıktığı durumlarda idealizmden ziyade realizme/pragmatizme kaymaktadır. Buradan şu sonucu çıkartmaktayız ki Mead'ın formüle ettiği gibi Amerikan tarihinde öne çıkmış veya ağırlığını hissettirmiş herhangi bir dış politika yaklaşımı olsa da aynı dönem içerisinde bir veya birden fazla yaklaşımın birbiriyle rekabet içerisinde olduğu durumlar da olmuştur. Başka bir ifadeyle George Bush döneminde bir yandan Wilsoncu dış politika öne çıkarken diğer yandan Hamiltoncu bir görüşte başkent tepelerinde hissedilmiştir Obama döneminde örneğin ağırlıkla

hissedilen çok yanlılık ve kurumsalcılık öne çıksa da kurumların veya uluslararası komitenin Amerikan perspektifine yakın siyaset üretmesi istenmiştir (Rudolf, 2016). Bu olmayınca yine tek taraflılık hemen devreye girmiştir. Özet olarak ifade etmek gerekirse, Amerikan siyaset tarzı ve dış politika yaklaşımı duruma ve konjoktüre göre değişen bir yapıda ve kıvraklıktadır.

Liberalizm ve Realizm Ekseninde ABD Dış Politikası

Woodrow Wilson'un Birinci Dünya Savaşı sonrası barışın ve güvenliğin temini olarak düşüncelerini paylaştığı Amerikan Kongresi'nde aynı zamanda yirminci yüzyılı domine eden ideolojinin de ilanını yapıyordu. Bir yorum göre Amerikan milliyetçiliğinin liberal demokratik hükümet anlayışına yaklaştıran ve siyasi tarihte Wilsonculuk olarak bilinen bakış açısı barışın ve güvenliğin evrensel prensipler çerçevesinde çözülebileceğini iddia ederken hukukun üstünlüğünü ve aynı zamanda öngörülebilir dış politikanın ikame edilmesiyle dünyanın daha yaşanabilir bir hal alacağını altı çizmekteydi (Smith, 1994). İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar alternatifsiz kalan Wilsoncu dış politika geleneği özellikle Amerikan siyasetinde ve dış politikasında Nixon hariç birçok başkan tarafından benimsenmiş. Neo-muhafazakârlığın en önde giden liderlerinden George Bush ise Wilsoncu geleneğin en kötü yanını sürdürmeyi ve bunu bir misyonerlik düzeyine çıkartarak adeta Wilsonizm'in militanca uygulayıcısı olan başkanlardan sayılmıştır. Wilson'un dünyayı demokrasiler için yaşanabilir kıılma düzleminde söylemleştirdiği liberal dış politika neo-muhafazakârlıkla beraber liberal-empyrializme dönüşecektir. Detaylarını neo-muhafazakârlık da anlatacağımız yaklaşım üç şeye inanıyordu: demokratik barış tezi, demokrasinin evrensel bir değer olduğu ve hümanizmin askeri vasıtalarla yayılacağına. 11 Eylül sonrası hâkim görüş olarak dünya siyasetini ve uluslararası güvenlik söylemlerini şekillendiren bu yaklaşım aslında çok geçmeden kendi sonuna da hazırlamaktaydı.

Wilson idealizminin ABD ve ötesinde kurduğu küresel hâkimiyet çok geçmeden bölgesel meydan okumaların muhatabı olacaktır (Steigerwald, 1999). Yüzyılın en büyük ekonomik buhranı, Japonya'ya atılan atom bombası ve Avrupa'da şahit olunan soykırımlar liberal dünya düzenini ve dış politika yaklaşımını sorgulamaya itecek ve ardından liberal realist tartışmalar gündeme girecektir. İkinci Dünya Savaşı sonrası geçerli akçe olan realizm de liberalizmin saf kısmını topa tutacak ve liberalist dış politikanın en temel söylemlerini yerle bir edecektir. ABD'nin öncülüğünde Komünist Rusya'nın 'sınırlandırılması' politikası ve güçler dengesi üzerine kurulu yenedünya

düzeninin tek açıklayıcısı olarak realizm dönemin dış politika siyasetini şekillendiren paradigması olacaktır. ABD dış siyasetine güçler dengesi ve askeri gerçekliklerin öne çıkarılmasıyla yenedünya tehditlerine karşılık bulmaya çalışırken Amerikan değerlerinin nasıl ki domestik düzeyde bayraktarlığı yapıyorsa dışarısını da içerinin bir uzantısı olarak görmeyi ve dışarıda da benzer bir şekilde Amerikan değerlerinin savunulmasını elzem görmüştür. Bu Lyndon Johnson'ın da ifade ettiği gibi 'en güvenli kılavuzun dışarıda yapılanların içeride yapılanların aynısı olması' şeklinde formüle edilmiştir (O'Connor, 2009). Bu dönemde her ne kadar Amerikan dış politika geleneği liberalizm ve realizm temelinde gelgitlerle dolu olsa da Soğuk Savaş sonu liberalizmin yeniden önem kazanması ve 'yenedünya düzeni' söylemlerinin küreselleşmeyle beraber bir karşılık bulmasına neden olmuştur.

Yeni Muhafazakarlık (Neo-Conservatism)

1980'lerde neo-con olarak da literatüre giren yeni muhafazakârlık dış filpolitikada güçlü askeri donanım ve bunu besleyecek geniş bütçeyi öngörür. Neo-conlar ABD'nin dünya siyasetinde aktif rol alması gerektiği kanaatinde dirler. Temelini Wilson idealizmden alan bu yaklaşım aslında tam olarak liberalizmin önemseydiği uluslararası kurumlar gibi uzlaşmayı zorunlu kılan dış politika yaklaşımına mesafelidirler. Kristol, neo-conları realizmi öğrenmiş liberaller olarak tanımlamaktadır (Kristol, 1999). Neo-concu yaklaşım güçler dengesi üzerine inşa edilmiş bir dış politikadan ziyade tehditler dengesine göre şekillenmiş bir dış politikayı tercih eder. Soltani ve Yusoff çalışmasında Wilsoncu idealizmi yumuşak Wilsonculuk ve sert Wilsonculuk olmak üzere iki temelde değerlendirmektedir. Neo-muhafazakâr dış politikaya şekil veren de ikincisi yani sert Wilsonculuktur. Yumuşak Wilsonizmde uluslararası örgütler, Milletler Cemiyeti ve Birleşmiş Milletler gibi, yetkilendirilirken sert Wilsonizmde bu örgütler kâğıt üzerinde yaşayan ve güvenilmez organizasyonlardandır. Neo-conlar bu manada hem liberal değerlerin dünyaya promosyonunu önemserler hem de bunun garantörlüğü olarak uluslararası örgütleri işlevsiz bulurlar. Bu nedenle neo muhafazakârlar Amerikan değerlerini evrensel değerler olarak görürken bunların askeri vasıtalarıyla güç kullanılarak yayılmasında herhangi bir beis görmezler⁴. Hatta bunu

4 Bir başka uyan da Amerikan değerleri başlığı altında mevzu edilen ve bugün neredeyse bütün dünya ulusları tarafından önemsenen değerlerin artık bir dünya mirası haline geldiği görülmektedir. Bu durum bu değerleri ne bir Amerikan patentine mahsup kılmakta ne de ABD'nin bu değerleri bir Truva atına dönüştürdüğü anlamı çıkmaktadır. Amerikan toplumunun bahsi geçen evrensel değerleri benimsediği ve gerçekten dünyanın bu değerler çerçevesinde daha iyi bir dünya olacağına inancının varlığı yadsınmaz bir gerçektir.

elzem bir dış politika unsuru olarak görürler çünkü Amerikan güvenliği bir çerçevede bu değerlerin yaygınlaştırılmasına ve dünya toplumları tarafından özümsemesine de bağlıdır. Neo muhafazakârlar ABD'yi kaotik ve güvensiz dünyaya liberal ve demokratik değerleri yayarak güvenlik ve istikrar getirecek modern dönemin 'Yeni Roma'sı' olarak görür (Soltani & Yusoff, 2013). Bu hiç kuşkusuz mesiyani bir kendi kendini görevlendirme olacaktır.

Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle beraber liberal söylemlerin yeniden ağırlık kazanmasına yol açmıştır. Liberal demokratik dünya sistemi söylemde ve pratikte (ebedi rakip Komünizmin ortadan kalkmasıyla beraber) insanlığın ürettiği en mükemmel sistem olarak sunulması ABD dış politikasını da şekillendiren güçlü bir yaklaşım olmuştur. George H. W. Bush ve Bill Clinton ile beraber fazlaca önemsenen liberal dış politika söylemleri neo muhafazakârlar tarafından eleştirilmiş ve bu yumuşak dış politika söyleminin ABD'nin uluslararası çıkarlarına hizmet etmediği vurgulanmıştır. 11 Eylül 2001 terör saldırısı neo-muhafazakârlara yeni bir kapı aralamış ve Beyaz Saray'da güçlü bir söylemin iktidara gelmesini kolaylaştırmıştır.

Neo-Muhafazakârlık ve George Bush Dönemi

George Bush döneminin ilk yılları Clinton döneminden herhangi bir fark olmamakla eleştirilmiştir. Eleştiriler Clinton'un çok taraflı dış politikası üzerinde yoğunlaşmış ve bunun Avrupa'nın kalbinde büyük bir soykırımı engellememiş ve dünyanın değişik coğrafyasında Amerikan çıkarlarının savunmasını zayıflatmış olmasına yöneltilmiştir. Hiç kuşkusuz 11 Eylül terör saldırısı neo-muhafazakârlara istedikleri momentumu verirken ABD'nin liderliği, önceden saldırı hakkı (pre-emptive war), silahsızlanma, güçlü yaptırımlar ve demokratik değerlerin yaygınlaştırılması gibi dış politika enstrümanlarının Ulusal Güvenlik Stratejisine nüfuz etmesini sağlamıştır. Bu derece neo-muhafazakar yaklaşımın Amerikan dış politikasına nüfuz etmesi Bush kabinesinin fazlaca neo-con siyasetçileriyle çevrelenmiş olmasına da bağlıdır. Örneğin; Paul Wolfowitz (Savunma Bakanı Yardımcısı), Douglas Feit (Savunma Bakanı Müsteşarı), Lewis Scooter Libby (Başkan Yardımcısı Personel Şefi), Elliot Abrams (Milli Güvenlik Kurulu'nda Yakın Doğu, Güney Batı Asya ve Kuzey Afrika uzman personel) ve Richard Perl (Savunma Komitesi Heyeti üyesi) gibi neo-con bürokratlar Bush döneminin güvenlik siyasetinde ve dış politika söylemlerinde etkin isimler olarak karşımıza çıkmaktadır (Soltani & Yusoff, 2013). 'şeytan eksenini' (axis of evil) kavramını

Bush'un kongre konuşmasına ilıstiren neo-con bürokrat David Frum'dan başkası değildi.

11 Eylül terör saldırısıyla beraber artık ABD yönetimi neo-muhafazakâr dış politikanın nüfuz altına girecektir. Bu durum ABD'nin Irak savaşı ve rejim değişikliğiyle devam eden süreçte de revaçta kalacaktır. Bu dönemde ABD çok taraflı siyaseti ve uluslararası örgütlerin güçlendirildiği uluslararası ilişkileri terk edecek daha çok Amerikan liderliğinde güvenliğin demokratik değerlerin yaygınlığında çözüleceği bir dış politikayı benimseyecektir. Bu literatüre liberal emperyalizm olarak geğerken Wilsoncu geleneğin de aşırı sağ yorumlanması olarak okunacaktır. Küresel güvenliğin Amerikan öncülüğünde sağlanması ve Şeytan eksenini daraltan dozda güvenliğçi siyasetin gelişmesi için de NATO'nun yeniden işlevselleştirilmesi ve yeni görevleriyle post-11 Eylül sonrası dünya için genişleyerek aktifleşmesi uygun görülecektir.

Neo-muhafazakâr dış politikanın en çok tartışılan tarafı önceden saldırı hakkı (Pre-emptive war) olarak kavramlaştırılan tehditlerin henüz bu aşamasındayken imha edilmesini güvenliğçi dış politikanın olmazsa olmaz bir unsuru haline getirmesidir. Neo-muhafazakâr ABD hükümetinin 11 Eylül terör saldırısından çıkardığı en önemli sonuç budur. Buna göre yeni güvenliğçi dış politika özellikle küresel terör ve ona yataklık yapan rejimleri henüz harekete geçmeden nerede olursa olsun imha edilmesini gerekli kılan bir retoriğe bürünür. Neo-muhafazakâr siyaset Bush'un harekete geğmesi için bir sonraki saldırıyı beklemesi anlamsızlığı görüşünde birleşmiştir. Neticede Afganistan'a ve ardından da Irak'a yapılan saldırılar düşmanı henüz yerinden hareket etmeden yok etmeyi öngören küresel güvenlik siyasetinin ürünü olacaktır. Bir taraftan küresel liberal dünyanın liderliğini sürdüren ABD diğer taraftan da demokratik değerlere sahip olmanın getirdiği güvenliğ açığı yerinde ve henüz kuluçkasındayken imha etmeyi öngören doktrini benimsemiştir. ABD bunu neo-muhafazakâr hükümet bürokratlarına ve 11 Eylül sonrası gelişen güvenliğçi siyasal ortama borçludur.

Neo-muhafazakâr dış politikanın ve Bush döneminin en belirleyici argümanlarının başında hiç kuşkusuz güvenli ve barışçıl bir dünyanın inşası için demokratik değerlerin ve liberal düzenin her neye mal olursa olsun uluslararası düzeyde inşasını zorunlu görmesidir. Liberal demokratik değerlerin uluslararası düzeyde desteklenmesi neo-conlar için küresel terörle mücadele içinde en etkin çözüm olarak kabul edilmiştir. Bir taraftan Milli Güvenlik Bakanlığı kurarak liberal düzenin ve demokratik değerlerin getirdiği

güvenlik açığını evde kapatmaya çalışırken diğer taraftan da bu değerlerin küresel promosyonunu yaparak demokratik rejimlerin inşasını zorunlu görmüştür. Diğer bir deyişle demokrasinin küresel inşası sadece uluslararası güvenliğin inşası için değil ABD'nin güvenliği için de zorunlu bulunmuştur. Bu zorunluluk hiç kuşkusuz ABD'ye demokrasiyi tehdit eden unsurların nerede olursa olsun yok edilmesi gerektiği gerekçesini de sağlamaktaydı. Yani evrensel (ya da ABD) demokratik değerlerin tehdit edilmesini ABD kendi güvenliğinin tehdidi olarak da görmekteydi. Bu durum ABD'ye -11 Eylül terör saldırısından alınan dersin bir sonucu olarak pre-emptive saldırı hakkını da vermekteydi. Yalnız, bu meşrulaştırma sürecinde bir problem ortaya çıkmaktaydı ki o da uluslararası kamuoyunun rızasının alınması ve Birleşmiş Milletler gibi dünya barışını ve güvenliğini kendisine varlık sebebi gören kurumların siyaseten de olsa onayı gerekmektedir. ABD, Afganistan Talibanına saldırmak için uluslararası konsensüsü zorlanmadan bulurken 2003'te Irak savaşı için ne BM'nin ne de uluslararası kamuoyunun rızasını alabilecektir.

George Bush ile liderlik bulan neo-muhafazakâr siyaset ve onun kişiliğinde cisimleşen Amerikan değerlerinin mesiyanic söylemlerle dünyaya aktarılması Amerikan dış politikasında yeni bir çığır açmıştır. Bush 'yeniden doğmuş' (born again) bir Hristiyan olarak dünya barışının ancak Amerika'nın öncülüğünde evrensel demokratik değerlerin içselleştirilmesi ve yaygınlaştırılması sonucunda gerçekleşeceğine inanan başkanlardandır. Dönüştürücü (transformative) bir Evanjelist olarak Bush 'ikinci şans'ın mümkün olduğuna inanmakta ve tüm dünyanın barışın olmazsa olmazı evrensel değerlere sahip olmasını istemektedir. Bunun mümkün kılınması içinse tıpkı İsa'nın verdiği mücadele verilmeli ve ödediği bedel ödenmelidir. Bu manada asker muhafazakâr bir siyasetçinin vazgeçilmez yol arkadaşı, savaş ise başvuru en etkin dış politika enstrümanı olmaktadır. Ortadoğu'da ve diğer sorunlu coğrafyalarda hedef seçtiği terör yapılanmalarıyla mücadeleyi Bush yine bir Mesih edasında yapmaktadır. Muhafazakâr Evanjelistlere göre Tanrı Bush'u doğru zamanda, doğru yerde ve doğru misyon için başkan seçmiştir (Beliefnet, 2004). Onun ahlaki relativizmi yok eden mücadele tarzı hiç kuşkusuz Amerikan muhafazakârları tarafından ödüllendirilmiş ve küresel terörle mücadelesinde muhafazakârların desteğini görmüştür. Bush'la beraber liberalizm yayılcı bir hal alırken değerler üzerinden kurulan cumhuriyetçi uluslararasılık da Amerikan tarihinde pek örneğine rastlanmayan mesiyanic muhafazakâr dış politikanın kuvvetli bir enstrümanı olmuştur. McDougal'a göre Yeni Ahit'in de bahsettiği lider ve ordu Amerikan liderliği

ve ordusudur. Amerikan coğrafyası Yeni Ahit'e göre vaat edilmiş topraklardır. Bu topraklarda cumhuriyetçi yönetim dünyanın sorunlarını bu topraklardan uzak tutmakla görevli ve dünyanın kurtuluşu için adeta bir kurtarıcı gibi çalışmalıdır. Bu anlamda Amerika bir haçlı devleti, bir mücahit edasında vazifesini yapmalıdır (McDougall, 1997). Bir diğer husus ise neo-muhafazakâr dış politikanın askeri yatırımları ve savunmaya harcanan bütçeyi güçlü bir ABD için vazgeçilmez bulmasıdır. Bu muhafazakârlık dünya siyasetinin bir parçası olarak ABD'nin askeri güç kullanmasını uygun bulmaktadır. Bu bağlamda güçlü savunma hattı oluşturulması, uluslararası platformlarda askeri varlık ve tehditlere karşı anında müdahale neo-muhafazakârlığın önem verdiği ve rahat olduğu alanlardır. Bu durumda neo-muhafazakarlık agresif, militarist ve tek taraflı uluslararası ilişkilerin bir iş yapma yöntemi olarak dünya kamuoyunda hissettirilmesini çok da sorunlu bir durum olarak bulmamaktadır. Aksine Amerikan muhafazakârlarının ülkenin güvenliği konusunda bekçi köpeği (watchdogs) gibi görülmesini olumlu karşılamaktadır. Bu eğilimin demokratlardan ziyade cumhuriyetçiler arasında daha yaygın olduğu görülecektir. Cumhuriyetçi başkanların büyük bir bütçenin savunma harcamalarına aktarılmasını önemsemeleri de bir noktada bu sebepten kaynaklanmaktadır.

Amerikan İstisnacılığı

Amerikan istisnacılığı (American Exceptionalism) sadece muhafazakârlığa ait bir terminoloji değildir. Kavram daha geniş manada anlaşılacakla beraber tüm Amerikan siyasal ve sosyal aktörlerin kullanımında olan bir ifade şekli ve tavidir. Kavram gerek politikacılar gerekse yazarlar ve tarihçiler tarafından Amerikan toplumunun doğasının özgünlüğünü ve Amerika'nın küresel rolünün tasavvurunu karakterize etmek için kullanılmaktadır (Song, 2015). Song Amerikan istisnacılığının monolitik bir düşünce sistemi olmadığını aksine dini özgürlükten adil yargılamaya, cumhuriyetçilikten eşitçiliğe, bireysellikten demokrasiye, laissez-faire (bırakınız yapsınlar) ekonomisinden sosyal hareketliliğe, hukukun önünde eşitlikten ekonomik refaha ve halkçılığa kadar giden bir çizgiyi ve yaşayış tarzını ifade eder (Song, 2015). Tüm bu değer yüklü kavramlar üzerinden tasavvur edilen Amerikan istisnacılığı ABD'nin dış politikasının en büyük itici gücü olarak kabul edilir. Bu yarı mesiyani yarı mitleştirilmiş Amerikan tasavvuru aslında diğer milletlerde olmayan bir özellik olarak karşımıza çıkar. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi ABD küresel bir misyonu olan 'Yeni Roma' olarak tasavvur edilmiş ve diğer

toplumlar için ancak rüyalarda rast gelinen türde modern bir imparatorluk olmuştur. Tanrının teveccühüne nail olmuş ender uluslardan birisidir Amerikan ulusu. O yüzden yeni inşa edilen Amerika'dan bahsedilirken 'tepenin üzerinde bir şehir' (a city upon a hill) olarak bahsedilir (Song, 2015). Bu hiç kuşkusuz 'yenidünya'nın' 'yeni İsrail'i olarak karşımıza çıkar.

Yenidünya ismi de aslında yine Kitab-ı Mukaddes üzerinden tasavvur edilmiş bir coğrafya olarak tasarlanmış ve Amerika'nın el değmemiş kırları ve geniş ovaları da sembolik manada yenidünyanın Tabula Rasa'sı olarak kabul edilmiştir. Yeni toplumun yeni coğrafyada yeniden inşası günahkâr ve baskıcı Avrupa'nın nüfuzunu bu topraklardan uzak tutarak yapılması istenmiştir. Bu yenidünya Amerikan hikâyesinde özel bir yeri vardır. Bu yere insanlık tıpkı bir hac vazifesi şuurunda ve hicret edasında geleceklerdir. Eski dünya olarak tarif ettikleri Avrupa yüksek dalgalı sularla yenidünyadan koparılmıştır artık. Bu durum hiç kuşkusuz yeni kıtaya ayrı bir coğrafi istisnalık katmıştır. Bu coğrafi istisnalık ve seçilmişlik bir taraftan Amerikan toplumunun kendini istisnai bir millet olarak görmesini sağlarken diğer taraftan da bu topluma dünyanın geri kalanının kurtarılması için mesiyani bir misyon da yüklemiştir. Bu coğrafi ayrıcalık ve dünya toplumlarının kurtarılması görevi kıtanın dış politikasına tesir etmiş ve ABD'nin diğer uluslarla ilişkisinde de yol gösterici olmuştur.

Amerika'nın izole siyasetinin sonunu getiren dış politika yaklaşımının temelinde de yine Amerikan toplumuna verilen mesiyani görevi bulmaktayız. Amerikan muhafazakârlığının başı çektiği bu yaklaşım ülkeye evrensel ahlaki değerlerin bir 'haçlı ordu'su misyonunda barışın ve güvenliğin tesisi görevi yüklemiştir. Amerikan başkanlarından Reagan'ın 'kaderin bize yüklediği varoluştan kaçamayız ki, biz yeryüzünde insanlığın son ümidiyiz' (Reagan, 1989) ifadesinde yer bulan bu seçilmişlik önemsenmelidir. Bu ifade aynı zamanda mutlak kaderin verdiği vazifeden kaçınmanın günahkârlığını da anlatmaktadır. ABD'nin dış politika söylemlerinde yerini bulan bu mesiyani istisnalık elbette başkanların şeytanlaştırılmış düşmanlarla ve mutlak kötülerle mücadelesine de yansyacaktır. Bu görev tarihsel eskatolojist Francis Fukuyama'nın da altını çizdiği dünyanın son imparatorluğu ve insanlığın son şansı olarak Amerikan dış politikasında yerini alacaktır (Fukuyama, 2006). Bu çerçevede Bush'un kendisinin 'Tanrıdan gelen doğrudan misyon üzere başkan olduğu inancı' Amerikan muhafazakarlığının ne derece Amerikan istisnalığı üzerine tasavvur edildiğini göstermektedir (Harris, 2003).

Amerikan Muhafazakârlığı Öldü mü?

Başkan Barack Obama'nın yeni başkan olduğu dönemde yazdığı bir makaleyle muhafazakârlığın öldüğünü iddia eden Sam Tanenhaus muhafazakâr cepheden oldukça fazla eleştiri almıştı. Tanenhaus'un daha sonra kaleme aldığı *The Death of Conservatism* (Muhafazakarlığın Ölümü) (2010) kitabı Bush döneminin tek taraflı ve mesiyantik görevinin Afganistan'da ve Irak'ta başarısız olduğunu ve üstüne ABD'nin en büyük bütçe kriziyle cebelleşmek zorunda kaldığını belirterek, Obama'nın uluslararasılık üzerinden yürüttüğü dış politikanın yeniden kredi kazandığını ve muhafazakârlığın artık dış politikada geçerli akçe olamayacağını ifade etmiştir (Tanenhaus, 2010). 2008'de cumhuriyetçilerin ve neo-muhafazakârların başkanlık seçiminde aldığı büyük yenilginin de bunu doğruladığını ifade etmektedir.

Tanenhaus'un hızlıca neticeye vardığı muhafazakârlığın öldüğü tartışması sadece empirik olarak desteklenememenin ötesinde söylemsel ve eylemsel olarak da geçerliliği düşük bir iddia olarak kalmaktadır. Büyük Eski Parti'nin (GOP) hızlıca alana inmesi ve 2016 seçimlerinde Donald Trump'ın beklenmedik yükselişi Amerika'da muhafazakârlığın ölmekten çok uzak olduğunu göstermektedir. İlimli muhafazakârlar, GOP ve paleo-muhafazakârlar gibi tabana ait halk hareketlerinin daha uzun zaman Amerikan siyasetinde ve coğrafyasında var olmaya devam edecektir. Bu manada Christopher Parker ve Rachel Blum'un muhafazakar dış politika üzerine yaptığı ampirik çalışma da muhafazakarlığın her boyutuyla Amerikan sağ siyasetinin önemli bir parçası olmaya devam ettiğini ve edeceğini göstermektedir (Parker & Blum, 2014). Çay Partisinin dillendirdiği 'ülkemi geri istiyorum/alıyorum' sloganıyla yeniden geri gelen ve Obama'nın pasif uluslararasılığının tetiklediği zararları telafi edici kurtuluş yolu olarak muhafazakârlığa cumhuriyetçilerin sarılması muhafazakârlığın bu topraklardan kolay kolay gitmeyeceği tezini doğrulamaktadır.

Sonuç

Amerikan dış politikasını şekillendiren en kuvvetli siyasal dinamiklerden birisi hiç kuşkusuz tarihini Batı'nın tarihine bağlayan ve koruduğu değerlerin evrenselliğiyle mezkûr muhafazakârlıktır. Genelde Amerikan sağ siyasal düşüncenin ve sosyolojinin önderliğini yaptığı bu ideoloji aslında bir iş yapış tarzı olarak partiler üstü bir statüde kabul edilir. Zaman zaman dış politikada hissettirdiği ağırlığı değişse de muhafazakârlık Amerikan siyasetinin temel şekillendirici unsurlarındandır. Çünkü muhafazakârlık aslında Amerikan

ulusunun en köklü kimliğidir. Özellikle 11 Eylül gibi kriz zamanlarında bir kurtarıcı edasında Amerika'nın imdadına yetişen bu militarist ve yayılmacı siyaset yaklaşımı kökünü Amerika'nın kurucu değerlerinden alır ve bu değerleri birer kutsal öğreti formatında dünya toplumlarına yaymayı bir vazife olarak kabul eder. Bu vazife Tanrı tarafından verilmiş insanlığın son şansıdır. Zaten son iki yüzyılda dünyaya yayılmaya çalışılan demokratik evrensel değerler de nadiren Amerikan değerlerinden ayırt edilir. O yüzden Amerikan dış politikası eleştirilirken Amerikan değerleri bu eleştirinin dışında tutulur. Onlar netice itibarıyla Amerikan değerleri olsa da evrensel değerlerdir zira Amerika evrenseldir ve hiç kuşkusuz her yönüyle de istisnaidir. Sonuç olarak ifade edilmesi gereken şey şudur ki o da muhafazakârlık Amerikan dış politikasını şekillendiren en önemli unsurlardandır. Başka bir ifadeyle Amerikan muhafazakârlığı istisnai bir zenginliktir ve bu manada dünyada eşine rastlanması zor bir ahlak ve davranış bütünlüğüdür.

Teşekkürler

Her şeyden önce bu makalenin mevcut hali almasında sıradan bir değerlendirmenin ötesinde öneri ve eleştirilerini zahmetsizce sunan hakemlere şükranlarımı sunarım. Bunun yanında yine üçüncü bir göz olarak tabiri caizse 'şeytanın avukatlığı' rolünde argümanların şekillenmesinde emeği geçen Mehtap Anaz'a ve makalenin yazım sürecinde kaynaklarını cömertçe açan M. Cüneyt Özşahin'e de ayrıca teşekkürü bir borç bilirim. Makalenin eksikliklerinden ve hatalarından sadece şahsımın mesul olduğunu da ifade etmek isterim.

Kaynakça

- BAKER, R., & Losco, J. (2012). *AM GOV*. New York: McGraw-Hill.
- BELIEFNET. (2004). *The Real Reasons Evangelicals Love Bush*. Retrieved March 29, 2017, from Beliefnet: <http://www.beliefnet.com/news/politics/2004/09/the-real-reasons-evangelicals-love-bush.aspx>
- BILBEAM, B. (2003). *Conservatism in Crisis: Anglo-American Conservative Ideology after the Cold War*. London: Palgrave.
- BIRZER, B. J. (2015). *Russel Kirk: American Conservative*. Kentucky: University Press of Kentucky.
- FUKUYAMA, F. (2006). *The End of History and the Last Man*. New York: Avon Books.
- HARRIS, P. (2003, November 3). Bush says God chose him to lead his nation. *Guardian* .
- HEYWOOD, A. (2013). *Politics*. London: Palgrave Macmillan.
- KAGAN, R. (2008). Neocon Nation, Neoconservatism. *World Affairs* , Spring, 13-36.
- KRISTOL, I. (1999). *Neoconservatism: the autobiography of an idea*. New York: Free Press.

- MCCRISKEN, T. B. (2003). *American Exceptionalism and the Legacy of Vietnam: US Foreign Policy Since 1974*. London: Palgrave Macmillan.
- MCDUGALL, W. A. (1997). *Promised Land, Crusader State: The American Encounter with the World since 1976*. Boston: Houghton Mifflin.
- MEAD, R. W. (2002). *Special Providence: The American Foreign Policy Tradition*. New York: Roudledge.
- MUDE, C. (2010). The Rise (And Fall?) of American Conservatism. *The Journal of Politics*, 72 (2), 588-94.
- O'CONNOR, B. (2009). American Foreign Policy Traditions: A Literature Review. *The United States Studies Centre at the University of Sydney, Working paper* (October), 1-13.
- PARKER, C. S., & BLUM, R. (2014). Is There Such a Thing as 'Conservatism' Foreign Policy in 2014? *Government Studies at Brookings*, October, 1-10.
- PICKERING, T. R., & CROCKER, C. A. (2008). *America's Role in the World Foreign Policy Choices for the Next President*. Washington: INSTITUTE FOR THE STUDY OF DIPLOMACY.
- REAGAN, R. (1989). Farewell Address to the Nation., *January*.
- RUDOLF, P. (2016). Liberal Hegemony and US Foreign Policy under Barack Obama. *German Institute for International and Security Affairs*, August, 1-8.
- SMITH, T. (1994). *America's Mission*. Princeton: Princeton University Press.
- SOLTANI, F., & YUSOFF, M. A. (2013). Neo-Conservatism in Foreign Policy of the United States. *Research Journal of International Studies*, February (25), 103-108.
- SONG, S. (2015). American Exceptionalism at a Crossroads. *The Korean Association of International Studies*, 13 (1), 239-62.
- STEIGERWALD, D. (1999). The Reclamation of Woodrow Wilson. *Diplomatic History*, 23 (1), 79-99.
- TANENHAUS, S. (2010). *The Death of Conservatism: A Movement and Its Consequences*. New York: Random House.
- TUCKER, R. W., & HENDRICKSON, D. (1990). *Empire of Liberty: The Statecraft of Thomas Jefferson*. New York: Oxford University Press.